

ZADNJA IZMENA

Markus Werner

Bis bald

(odlomek iz romana)

Zjutraj sem pomislil, da si že dolgo nisem izpolnil nobene želje, zato sem iskal nekaj uresničljivega in si omislil skrilasto svileno srajco ter se s taksijem odpeljal v mesto. V veleblabovnici sem opazil, da veliko žensk išče nove kopalke, preverjajoč z rokami, so jih potem jemale z obešalnikov in najprej pomerjale z iztegnjenimi rokami, nato pa z njimi izginile v kabino. Predstavljal sem si, kako se te ženske za zaveso preoblačijo, z očmi sem iskal kakšno špranjico, skoz katero bi se mi bleščalo vsaj malo ženske polti. Tedaj sem opazil, da je neki moški, ki je bil zaposlen predvsem z bermuda hlačami, čeznje buljil v kabino, na kateri zavesa v resnici ni bila popolnoma zaprta. Stal je na ugodnejšem mestu kot jaz in njegov zadovoljni obraz je potrjeval, da je nekaj videl. V svoji notranjosti sem ga takoj označil za vsega usmiljenja vrednega prepotentneža, hkrati sem se z njim poistovetil in občutil veliko nelagodje do žensk, ki lahko z nekaj neskritimi deli telesa napravijo iz moških sapo loveče ubožce. Moral sem pomisliti na Frankfurt, na dogodek pred dvema letoma, ki je bil vzročno povezan z Goethejem, z Goethejevo rojstno hišo v ulici Am Großen Hirschgraben, ki sem jo obiskal in občutil kot spomeniškovarstveno nevšečnost, kajti ta hiša nima nobene zveze z nego in varstvom spomeniških zgradb, saj ni nič drugega kot našopirjena atrapa; zgodovinsko ohranjeni so samo stebri iz rdečega peščenjaka na fasadni nadgradnji pritličja, prav tako, baje, spodnji del stopnišča, ki vodi v prvo nadstropje, vse drugo je samo prevara, kajti hiša je bila po drugi svetovni vojni samo še kup ruševin, in namesto da bi jo pustili in konzervirali in svetu pokazali, kako je s pravo veličino, so hišo ponovno zgradili, izgubljeno dediščino obnovili in zapolnili s starim in podobnim značilnim inventarjem, obiskovalci pa jemljejo iluzijo za resnico in stojijo zgroženi pred ponaredki ter si upajo samo šepetati, samo neka japonska skupina, stoječa v polkrogu okrog blazine za klekljanje, ki jo je

Goethejeva mati baje imela v naročju, samo ti Japonci so glasno ščebetali, kar počno sicer tudi v Salzburgu, kot sem to nekoč sam doživel, ko se zbirajo okrog domnevnih Mozartovih kodrov, ki rdečkasti ležijo pod steklom. To je prijetno, vse drugo me odbija, hiša kot gotska goljufija, prav tako tudi izgubljeni kult, ki se dogaja v prostorih te hiše v ulici Am Großen Hirschgraben, zato sem zahrepenel po nečem tolsto prostaškem in sem iz Goethejeve hiše odšel naravnost v neki Peep-Show. Pravzaprav ne čisto naravnost, kajti sredi Kaiserstraße me je presenetila nevihta in zatekel sem se v eno od veleblagovnic, kjer sem postal pozoren na moška v rumenih plastičnih ogrinjalih s kapuco, Severnoafričana, ki sta kupila deset dežnikov po štirinajst mark. To se mi je zdelo tako čudno, da sem jima kljub dežju sledil. Sto metrov od veleblagovnice sta se postavila v široko vežo in pred sabo lepo razstavila dežnike, vsak pa je enega obdržal v roki in mahal z njim, da bi mimoidoče opozoril na rešitev. Čisto blizu sem se ustavil in opazoval prve tri kupčije, enaindvajset mark za dežnik, nikdar prej se nisem tako jasno soočil z mehanizmi tržnega gospodarstva, in malo kasneje, v Peep-Showu, se mi je tudi geslo "čas je zlato" potrdilo v zelo nazorni obliki. Nikdar prej nisem bil v Peep-Showu, zato se na začetku nisem znašel, prav tako ne doumel, zakaj je neki nameščeneц nenehno hodil naokrog z ribarico; nekaj časa sem neodločno stal pred delno praznimi, delno polnimi kabinami in si zamišljal, kako bi bilo, če bi iz kabine nenadoma stopil moj predstojnik, vodja gradbenega referata, zbegalo bi me, mislim, manj, kot me je zbegal pritlikavec, ki je ravno v tistem hipu, ko sem pomislil na gradbenega direktorja, s svetlečimi očmi stopil iz kabine in si pred njo uredil hlačno zadrgo. Ko sem v odprtino vrgel kovanec, se je brenče dvignila zavesica, skoz stekleno okno sem nato videl počasi krožeč okrogel podest, sredi katerega se je na leopardovi koži zvijala naga ženska. Po šestdesetih sekundah, še preden sem si opomogel od omamljenosti, ki je imela po eni strani razlog v dejstvu, da je sredi belega dne in sredi mesta, v katerem je kar mrgolelo oblečenih ljudi, hipoma pred mano ležala naga ženska, po drugi strani pa verjetno zato, ker je bila ta ženska obrita, česar še nisem videl in sem, odkrito naj bo priznано, takoj doumel, zakaj se sramne dlake imenujejo sramne dlake in da so pravzaprav smiselna oprema, po šestdesetih sekundah torej se je zavesica spet spustila in izračunal sem, da me stane vsaka sekunda pogleda na žensko en cel pfenig in še dve tretjini drugega. Potem sem vrgel v odprtino kovanec za dve marki in si prižgal cigareto. Ženska se je dvignila in odšla k vsakemu kabinskemu okencu v krogu, pred vsakim se je razdražljivo gibala in se pretvarjala, kakor da bi slast moških v kabini pripadala samo njej; sam sem, še preden se je zavesa ponovno spustila, zapustil celico in etablisma in nekje popil kavo, bil sem zasramovan in ponižan, liliputansko in običajno govoričenje o podložnosti ženske, o njenem zatiranju in zapostavljanju se mi je zazdelo goljufivo, kdo tukaj je pomilovanja vreden, sem se vprašal, prostovoljno razgaljena babnica, ki s preračunljivo zavestnostjo izigrava svoje čare, ali možakarji, ki z žarečimi očmi in izsušenimi usti stojijo za steklom, mečejo v odprtino marko za marko, samo da bi lahko opazovali bitje, ki ima nekaj drugih znamenj kot oni sami ali njihove žene in ki se s svojo lažno pohotnostjo norčuje

iz prvinskega poželenja. To – tako se mi zdi – v posameznih kabinah tako plamti, da je ribarica neizogibna. Sam sem se, srebajoč kavo, za vse potrebneže, torej odvisneže, torej k pasjemu obnašanju nagnjene moške, sramoval in občutil njihovo izkoriščanje in ponižanje, ki so ga izvajale ženske, kot malopridnost, pomislil sem, ali ta ustanova, Peep-Show, ne zrcali resničnega odnosa obeh spolov in ga resnično ne razodeva, kajti običajno mu grozi nevarnost, da ga tako teža dozdevno znanega in navideznega kot tudi gore feministične literature popolnoma izmaličijo.

Na žalost nisem nikdar srečal ženske, s katero bi se lahko o tej tematiki mirno pogovarjal, tudi z Regino ne, kakor da bi se ženske zanimale samo za pojavne oblike moške moči, ne pa za njeno ozadje, temelje, za občutek nemoči, ki se rad sprevrže v svoje nasprotje. Samo zehajo, ženske, ko omenimo steklene šipe ali kontaktne kabine, ničesar nočejo slišati o poželjivosti, ki nas lahko spravi ob vso čast, kajti njihovo lastno poželenje je precej otopelo in kot zastrto in ob tem še razvajeno, samo malo se morajo smejati in dobijo, kar hočejo. Ne morem se ustrezno izraziti, čutim, oprosti, prav tako imam trenutno in do nadaljnjega druge skrbi in sem ob tem, kar moram seveda tudi preboleti, trenutno onstran, kajti vsi deli niso vedno dobro prekravljeni, sem, povedano zaupno, nezmožen, tudi izraženi impulzi možganskega in hrbtnega mozga ostajajo brez učinka, kljub temu želim preživeti in na vsak način nekje morda oživeti, sicer ne bi iskal skrilasto sive svilene srajce in bi medicinski projekt, ki mi je bil svetovan pred šestimi tedni, zavrgel.

Die kalte Schulter

(odlomek iz romana)

Pri nakupu se je znašel med nosečnicami. Najraje bi vsaki rekel: sama si kriva. – Vendar so ponosno potiskale trebuhe pred sabo in odrezavo korakale mimo Wanka. Očitno je bilo samoumevno, da so bile posledice nekega dogodka, ki se je zgodil v globoki skrivnostnosti, pokazane brez pomislekov. Wank je kupil nekaj konzerv in glavnato solato, ki bo v zelenjavnem predalčku njegovega hladilnika gotovo zgnila, če se je ne bo lotila Judith. Je bil ta nakup morda izraz njegovega hrepenenja? Zagotovo je bilo, da je Wank odklanjal čiščenje solate samo zase. To opravilo je občutil včasih kot postavljanje, včasih kot ponižanje. Vendarle je kupil sedaj prvič tudi pol kilograma marelic. Videti so bile tako lepe, da je vzel na cesti eno iz vrečke in globoko ugriznil vanjo. Bila je osupljivo trda in skoraj brez okusa ter je potrjevala Wankovo mnenje o sadju. Fantiča s plastičnima pištolama sta začela streljati na pešce. Wank je vsakemu poklonil marelico. To je kazen, je rekel strogo, občutil pa kesanje, ko je pogledal v nebogljena obraza. S pospešenimi koraki je šel naprej, in ker je hotel kupiti sandale, je gledal vsakemu pod noge, dokler se pred njim niso ustavili beli moški sandali. Greva

srknit kakšno pivo, je rekel Rötzel. Poberi se, je mislil Wank in rekel: se strinjam. – Rötzel je bil nekoč pravzaprav njegov prijatelj, sedaj pa je nosil takšne čevlje. Rötzelov primer se je, po Wankovem mnenju, začel v Arkadiji, kjer se je on, Rötzel, z oslom, ki mu je med drugim nosil hrano, potepal pol leta, in sicer, kot je sporočil z razglednico, "gledajoč, slikajoč in v zahajajoče sonce onanirajoč". Sončni zahod je postal glavni motiv njegovih grških slik, zdelo se je, da je moč narave prej abstraktnemu Rötzlu ukradla vso ustvarjalno svobodo, vse bolj je slikal samo to, kar mu je ležalo pred očmi. Zavezan predmetnosti, se ni ustrašil niti oslovih slik; za to je bil po vrnitvi nagrajen. Slog je naletel na odobravanje, hitro so visele njegove slike v pisarnah politikov in podjetnikov in – morda za pomirjanje bolnikov – v čakalnicah številnih zdravnikov. Dosledno je Rötzel potem svoje arkadijsko obdobje zavlekel, in sicer do najmlajše sodobnosti, in sedaj je dvignil kozarec in nežno rekel: Na zdravje, tebi, na zdravje, Boris, je odvrnil Wank, kako kaj posli? Rötzel ga je gledal plašno kot srna in cukal za svileno srajco. Delaš mi krivico, je rekel, sam si delaš krivico, nobeden tvojih prijateljev ne more nikdar postati svinja. – Nebesa, je pomislil Wank, je mogoče na kaj takega odgovoriti? Poglej, je nadaljeval Rötzel, lahko bi te enostavno imenoval zavistneža; to vendarle nisi, temveč popolnoma neživljenjski, in neživljenjskost je način, kako slikaš. Rajše neživljenjski kot pohlepen, je rekel Wank nekoliko impulzivno, kot da bi bil zadovoljen sam s seboj. Dragi Moritz, ne govorim o poslih, je rekel Rötzel ravnodušno, govorim o tem, da – ko s spekulativnimi figurami in oblikami kriliš naokrog – bežiš iz realnosti, in to razumem z besedo "neživljenjskost".

Wank je razcefral pivski podstavek in molčal. Ker je samo premišljeval, ali je Rötzel rekel morda kaj pravilnega in ali je on, Wank, morda v resnici slikajoč kapituliral pred svetom, je pozabil Rötzla vprašati za povezavo med račjim ribnikom in realnostjo. In če ljudje, je rekel še Rötzel, če ljudje kupujejo, kar jim je všeč, je to njihova pravica. Seveda, to ti privoščim, je rekel Wank in skoraj bi z zaupanjem pretiraval in dodal: ti stara rit. No, torej, je dejal Rötzel, zvrniva še enega, seveda si povabljen. Wank se je izgovoril, da ni žejen in da išče sandale.

V vsaki trgovini ga je bilo nekoliko strah pred odločilnim stavkom, skoraj vedno ga je tik pred tem na kratko naštudiral, da se ne bi pojavil kot jecljavec. Sandale bi rad, se je namenil reči, in v trgovini je prodajalko, ki mu je prišla naproti, celo prehitel. Rade volje, je rekla, imate v mislih mogoče kaj določenega? Na kaj takega Wank ni bil pripravljen. Niso bili sandali enostavno sandali? Pravzaprav ne, je menil. Pokažem vam, kaj imamo, sandali so zgoraj, če bi mi, prosim, sledili. – Pred njim se je vzpenjala po zavutih stopnicah. Moral je gledati vstran, samo zato, ker ga je Judith nedavno vprašala, kaj bi rekel, če bi ženske moške na lepem tako poželjivo ocenjevale kot moški ženske? To bi mu bilo zoprno, je menil Wank, po drugi strani ne bi smela pozabiti, da so v Ameriki menda s posebnimi napravami dokazali, da naj bi tudi ženske gledale, in sicer ne, kot se je do sedaj mislilo, najprej v oči moških, temveč delčke sekunde prej kam drugam. Ampak prodajalka je sedaj že klečala pred njim, tri pare je Wank že preizkusil in zavrnil, in vprašal se je, ali in zakaj jih sploh potrebuje. Ti

tukaj bi še lahko bili pravi, je rekla in postavila predenj še četrti par. Šele sedaj je Wank opazil, da je imela gospodična spredaj zapisano ime in da se je imenovala E. Würmli. Škoda, je rekel, ti so nekako neudobni. – To je zaradi vložka, sandali so ortopedski.

Aja, je dejal Wank. – Usnje, pluta, guma, same naravne surovine. – Tako, je odvrnil Wank, počutil se je postavljenega pod pritisk. V njih se boste tudi manj znojili. – Wank je izključil, da mu je morda hotela namigniti, zjutraj se je oprhal in oblekel sveže nogavice. Rekel je, da si je pravzaprav zamislil nekaj preprostejšega, z manj jermeni in zaponkami, imate kaj takšnega? Prinesla je še en par in ponovno pokleknila predenj, sedaj je opazil manjši, komajda moteči poševni položaj njenih oči. Tudi na dva ali tri z barvasto kremo pokrite mozolje na bradi je postal pozoren. Nosila je finožanast poletni puloverček, pod njim je bilo moč videti prsi brez življenja. Umetno usnje, je dejala, najugodnejše, kar imamo.

Pod kostanji je jedel švicarsko solato. Natararji so se potili. Wank je slišal, kako pomfrit pri sosednji mizi hrustlja. Ali pa morda samo poklja? Vsekakor nekateri tudi sredi poletja jedo pomfrit. Opazoval je starejša zakonska para na drugi strani. Komajda je bila hrana postavljena na mizo, so se je že lotili, kot da bi se bali, da bo kdo prišel in jim odvzel krožnike. Namesto da bi bili skromni in dobrotni, so pohlepni in hudobni, je pomislil Wank. Poglede so usmerili na mlajše in čakali na naslednjo jed, njihova ušesa so postala štrleča in prosojna, upam, da mi pade pravočasno opeka na glavo. Po drugi strani bi rad postal prastar, morda bi videl takrat – klub zeleni ali sivi mreni – vse vsaj enkrat ostro, in Judith naj bi sedela ob meni in me držala za roke, če se bodo tresle. Predstava, da bi z Judith dočakal starost, Wanka ni navdajala s strahom, ob tem je občutil nežnost, in verjel je tudi, da bo Judith ostala lepa, če se bo marala in če si ne bo porezala svojih dolgih las. Bil je torej skrajni čas, da bi jo poklical, obrazložil svoje obnašanje prejšnji večer in se opravičil ter jo vprašal, ali bo zvečer prišla. Vstal je ter postavil nakupovalno vrečko na svoj stol, manj zato, da bi preprečil, da bi kdo zasedel njegovo mesto, medtem ko je telefoniral, temveč je hotel natararju označiti, da še misli ostati in da noče zapustiti lokala brez plačila ali da ga je bil morda že zapustil. Judith ni bilo doma. Morda je šla kljub kratkemu opoldanskemu odmoru plavat. Wank je stal razočaran v soparni restavracijski telefonski celici. Vrata je nekoliko priprl, slišal je hrup iz kuhinje. Brutalno in nestrpno je nekdo rezal kruh.

Izbral, prevedel in spremno opombo napisal Slavo Šerc

Markus Werner je ob C. Geiserju in T. Hürlimannu najpomembnejše in najvidnejše ime sodobne nemško pišoče švicarske literature.

Rodil se je l. 1944 v Eschlikonu, živi pa v stari kmečki hiši (zgrajeni l. 1882) v Opfertshofnu blizu Schaffhausna. Po poklicu je učitelj, vendar se je učiteljevanju že zdavnaj odpovedal in živi

kot svobodni pisatelj.

Protagonisti njegovih romanov – do sedaj je objavil štiri – so moški srednjih let, ki imajo v marsičem podobne usode in poglede na življenje. Tako pripoveduje prvi roman z naslovom *Zündels Abgang* (1984) zgodbo o učitelju Konradi Zündlu, ki ga zapusti žena. Protagonist drugega romana, *Die Froschnacht* (1985), je bivši pastor F. Thalmann, ki se po ločitvi odloči, da bo zakoncem pomagal v tiski in jim poskušal svetovati. Relativno srečna eksistenca je slikar Moritz Wank v romanu *Die kalte Schulter* (1989). Je srečno zaljubljen in v prijateljici Judith najde vseskoz oporo, kajti sam nenehno dvomi in živi v neodločnosti. S slikarstvom je bolj ali manj propadel in svet je zanj nerazumljiv in tuj. Edina uteha ostane tako ljubezen do Judith. Usoda in naključje pa na koncu tudi to harmonijo razblinita... Junak romana *Bis bald* (1992) je Lorenz Hatt, švicarski turist, ki ga v Tuniziji zadene srčni infarkt in zato čaka na novo srce. Vsaditev tujega srca bi pomenila zanj torej novo življenje, ki se ga Hatt na vsak način oklepa, saj ima občutek, da drugo življenje šele pride – ko tako premišljuje o svetu in sebi v njem.

Čeprav imajo liki Wernerjevih romanov bolj negativne kot pozitivne lastnosti, saj so posebneži, nezaupljiveži, odljudneži, včasih namišljeni bolniki in včasih ciniki, predvsem pa zasmehovalci samega sebe, so kljub temu epske figure, s katerimi se je mogoče identificirati in z njimi sočustvovati, ne nazadnje zato, ker so nadvse življenjski in ker pripovedujejo o svetu, v katerem živimo, s tem pa tudi o nas samih, o naših dvomih, upanjih in hrepenenjih.